

УДОСКОНАЛЕННЯ СПОЖИВЧИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ НЕПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

УДК.675.6:006.1

*Наталія ХЛЄБНІКОВА,
Наталія ОМЕЛЬЧЕНКО*

ПРОБЛЕМИ ПОНЯТІЙНО- ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ В НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТАХ ХУТРЯНОЇ ГАЛУЗІ

При сучасному розвитку науково-технічного прогресу, ринкової системи господарювання, застосування в науковій та практичній діяльності міжнародних стандартів зростає роль і значення інформаційних ресурсів. Оброблення науково-технічної інформації залежить від застосування певного термінологічного апарату, який повинен бути повним за обсягом і змістом, сприяти логічності й точності передачі інформації, однозначності науково-технічних перекладів тощо.

Одним із чинників недостатньої розробки термінології щодо виробництва хутра, напівфабрикатів і готових виробів є історично відособлений її розвиток. Над цим питанням працювали спеціалісти природничих, технічних, соціально-економічних галузей науки, використовуючи різні специфічні підходи. Іншою причиною є номенклатурна складність асортименту хутряних товарів, різноманітність їх видів, властивостей і показників якості. Усе це призвело до суттєвих відмінностей щодо характеристики однакових товарних ознак на між- і внутрішньовидовому рівні. Порушено однозначну відповідність між термінами й поняттями, які їх пояснюють.

Саме тому дослідження проблеми понятійно-термінологічного апарату НД стосовно хутряного виробництва, сировини та напівфабрикатів є актуальним, що підтверджено низкою публікацій фахівців із

товарознавства сировини тваринного походження та технології хутряного виробництва [1–6].

Завданням дослідження є аналіз термінології щодо виробництва хутра – з метою розроблення (доповнення) термінологічного стандарту на хутряну сировину й невичинені хутряні шкурки всіх видів.

Необхідно відмітити, що назва ДСТУ 2913–94. "Шкури хутряні. Терміни та визначення" [7] не відповідає його змісту. Стандарт повинен містити вичерпний перелік термінів. Однак він включає лише перелік вад, для кожного поняття якої встановлено один стандартизований термін. Усі вони є обов'язковими для НД, у довідковій та навчально-методичній літературі, що має відношення до виробництва та виробів із хутра.

На сьогодні в Україні відсутні стандарти на хутряну сировину, окрім ДСТУ 4294–2004 [8]. Розпочата робота щодо заміни міждержавних стандартів національними. До НДІ стандартизації ДП "УкрНДНЦ" представлено проект ДСТУ "Сільське господарство. Звірівництво. Терміни та визначення основних понять", в окремому розділі якого надано дефекти шкурки. Проте основними НД поки що залишаються міждержавні.

За таких умов особливого значення набуває проблема узгодженості національного стандарту на хутряну сировину ДСТУ 2913–94 [7] із міждержавними. Перший містить 51 термін вад, які не повністю відображають їх наявність на хутряній сировині та вичинених хутряних шкурках. Термін 3.6 "компенсаційне линяння" в ньому відповідає терміну "*компенсационная линька с наличием темных пятен на кожевой ткани*", що подається у міждержавному стандарті ГОСТ 27571–87 [9]. За змістом ці терміни суттєвої різниці не мають. У національному стандарті з визначення цього терміну виключено словосполучення "що росте", яке не несе додаткової ознаки вади. У цьому випадку доцільно наводити повну версію поняття, яка відповідає чинному міждержавному стандарту [9].

Термін 3.7 "витерта ділянка" відповідає термінам "*вытертое место*", "*вытертые места*", "*вытертый волос*" в міждержавних стандартах. Однак зміст останніх не ідентичний. "Витерта ділянка" – це "ділянка шкурки, частково позбавлена волосяного покриву внаслідок механічної дії". "*Вытертое(-ые) место (-а)*", "*вытертый волос*" трактуються:

- ділянка шкурки, частково позбавлена волосяного покриву в результаті механічних пошкоджень [10];
- ділянки шкурки, частково чи повністю позбавлені волосяного покриву в результаті механічного пошкодження [9];

- відсутність волосяного покриву на окремих ділянках шкірки внаслідок механічних пошкоджень [11; 12];

Доцільно доповнити зміст терміну 3.7 в ДСТУ 2913–94, враховуючи всі варіанти прояву цієї вади, зазначені в міждержавних стандартах.

Терміни 3.25 "неправильне виправлення" і 3.32 "жмакана шкірка" національного стандарту є аналогічними за змістом. Перший трактується як "шкурки, висушені у нерозправленому вигляді", а другий – "шкурка, висушена у нерозправленому вигляді". Один із цих термінів необхідно виключити з переліку, оскільки це призводить до плутанини, несприйняття інформації та виникнення синонімії.

Термін 3.30 "пріла шкірка" характеризує шкірку, шкіряну тканину якої пошкоджено внаслідок неправильного зберігання й бактеріального ураження, що супроводжується послабленням зв'язку волосу із шкіряною тканиною. Це визначення відрізняється від тих, що пропонуються у міждержавних стандартах:

- розкладення шкіряної тканини шкірки внаслідок несвоєчасного чи неправильного консервування [9];
- розкладення шкіряної тканини шкірки в результаті несвоєчасного і неякісного зберігання [10].

Зміст терміну "пріла шкірка" є неповним, адже не враховує всі причини виникнення вади (несвоєчасне, неправильне консервування), прояв її через наявність прілин.

Термін 3.31 "горіла шкірка" в ДСТУ – "шкурка з потемнілою чи ослабленою шкіряною тканиною внаслідок окислення залишків підшкірного жиру". А в міждержавних стандартах – це руйнування або втрата міцності шкіряної тканини погано знежиреної шкірки, що супроводжується появою коричневого відтінку в результаті тривалого зберігання [9]; розкладання шкіряної тканини шкірки в результаті несвоєчасного чи неправильного зберігання [10]. Подібна різниця у трактуваннях термінів теж не сприяє однозначному їх розумінню.

Терміну 3.39 "молеїдини" відповідає термін "*шкурки, повреждённые молью*" [9; 10], які за змістом ідентичні. Термін "молеїдина" доречніше замінити терміном "шкурки, пошкоджені міллю".

Терміну 3.40 "шкіроїдини" відповідає термін "*шкурка (-и), повреждённая (-ые) кожеедом*" міждержавних стандартів. Перший – це ділянки шкіряної тканини шкірки із заглибленням і отворами – слідами їстівних ходів жуків і личинок шкіроїдів. Міждержавні стандарти визначають цей термін як пошкодження ділянок шкірки жуками та їх личинками. Аналогічно попередньому терміну –

"шкіроїдину" в національному стандарті доречніше замінити терміном "шкурки, пошкоджені шкіроїдом".

Термін 3.41 "залісина" має аналог у міждержавних стандартах – "плешина (-ы)" [9–12]. Він визначається як ділянка шкурки, повністю позбавлена волосяного покриву внаслідок захворювання тварини, прижиттєвих травм або внаслідок механічного пошкодження шкурки під час її первинної обробки. У міждержавних стандартах такі тлумачення:

- ділянки шкурки, позбавлені волосяного покриву внаслідок шкіряного захворювання [9]. Визначення суті терміну не враховує всі можливі варіанти виникнення вади;
- ділянка шкурки, позбавлена волосяного покриву внаслідок захворювання тварини чи розкладання шкіряної тканини [10];
- відсутність волосяного покриву на окремих (-ій) ділянках (-ці) шкурки внаслідок прілини чи текучесті волосу [11; 12]. Є плутанина між змістом терміну 3.37 "прілина" і 3.46 "текучість волосу" національного стандарту та змістом цього терміну "плешины" міждержавного стандарту.

Терміну 3.42 ДСТУ "витертий волос" відповідають терміни міждержавних стандартів: "витерты (-е) места (-о)" [9–11]; "витертый волос" [12]. Тракткування змісту цих термінів ідентичні.

Термін 3.43 "наскрізний волос" визначається – "оголення коренів волосу шкурки і випадіння їх". У чинному міждержавному стандарті [10] це поняття трактується більш вузько – оголення коренів волосу. Зміст терміну "сквозной волос" міждержавних стандартів [10; 11] фактично відповідає змісту терміну 3.36 "протяг" національного стандарту [7]. У зазначених стандартах цей термін характеризується як оголення коренів волосу збоку міздри.

Виникає необхідність розробки національного термінологічного стандарту щодо основних складових хутряної шкурки, в якому буде зрозуміла відмінність або підкреслена тотожність між термінами "шкіряна тканина" та "міздра", адже застосування цих термінів може бути неоднозначним у сприйнятті, що й доводить аналіз попереднього терміну.

Проте значна кількість термінів ДСТУ щодо вад хутряної продукції повністю відповідає таким у міждержавних стандартах: "смоляний згин" – "смоляной закат"; "вихор" – "вихры"; "закривавлені шкурки" – "окривавленные шкурки" тощо.

ДСТУ містить характеристику відсутніх у міждержавних стандартах термінів, що значно розширює можливості чіткого трактування та розуміння окремих вад. Серед них: "ознака весняного линяння"; "звальяність волосяного покриву"; "звислий остьовий волос"; "залишки

літнього волосу"; "пасмовий волосяний покрив"; "перезрілий волосяний покрив" тощо.

Не знайшов свого відображення в ДСТУ термін "неправильно оправлені шкурки".

У національних стандартах не зазначено низку термінів, які використовуються в ГОСТах на окремі види хутряної сировини: "неправильна первична обробка" [11; 17; 18]; "неправильная съёмка" [13]; "пятна или полосы белого цвета на череве шкурок клеточной норки" [14]; "недостача частей шкурки" [11; 13–17]; "нестандартная первичная обробка" [19] та інші.

На основі проведеного аналізу національних і міждержавних стандартів хутряної галузі виявлені розбіжності в трактуванні термінів та їх визначень, які доцільно враховувати при розробці нових ДСТУ. Потребує систематизації та узгодження понятійно-термінологічний апарат галузі для ефективнішого використання інформації в практичній діяльності фахівців, зокрема товарознавців-експертів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Киладзе А. Б.* Анализ понятийно-терминологического аппарата товароведения сырья животного происхождения / А. Б. Киладзе // Кожевенно-обувная пром-сть. — 2005. — № 1. — С. 20—22.
2. *Киладзе А. Б.* К понятийно-терминологическому аппарату товароведения кожевенного, пушного и мехового сырья / А. Б. Киладзе : сб. тезис. докл. V межрегион. науч.-практ. конф. ["Развитие меховой промышленности России"]. — М. : ЗАО Изд-во "ИКАР", 2003. — С. 58—60.
3. *Маракова Т. И.* Терминология мехового производства / Т. И. Маракова, В. А. Улегова : сб. тезис. докл. V межрегион. науч.-практ. конф. ["Развитие меховой промышленности России"]. — М. : ЗАО Изд-во "ИКАР", 2003. — С. 58.
4. *Ганцов Ш. К.* Терминология – важнейший фактор формирования информационных технологий меха / Ш. К. Ганцов, Н. И. Котова, Л. Г. Цветкова, А. Н. Беседин : сб. науч. тр ["Новое в меховом производстве"]. — М. : ОАО НИИМЕХПРОМ, 1999. — С. 100—104.
5. *Байдакова Л. І.* Вдосконалення системи стандартизації споживчих товарів в Україні / Л. І. Байдакова, С. І. Ягелюк : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ["Товарознавство і торговельне підприємництво: фахова професіоналізація, дослідження, інновації"]. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. — С. 71—74.
6. *Рицар Р.* Типові помилки у проектах термінологічних стандартів / Р. Рицар, Р. Микульчик // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2007. — № 4. — С. 27—32.
7. ДСТУ 2913–94. Шкурки хутряні. Терміни та визначення ; введ. 1996—01—01. — К. : Держстандарт України, 1995. — 26 с.
8. ДСТУ 4294:2004. Шкурки кролів невичинені. Технічні умови ; введ. 2005—07—01. — К. : Держстандарт України, 2004. — 7 с.

9. ГОСТ 27571–87. Шкурки соболя невыделанные, добытые охотой. Технические условия ; введ. 1980—01—01. — М. : Изд-во стандартов, 1987. — 11 с.
10. ГОСТ 27571–87. Шкурки соболя невыделанные, добытые охотой. Технические условия ; введ. 1989—01—01. — М. : Изд-во стандартов, 1987. — 11 с.
11. ГОСТ 14174–89. Шкурки лисицы и корсака невыделанные, добытые охотой. Технические условия ; введ. 1990—07—01. — М. : Изд-во стандартов, 1990. — 13 с.
12. ГОСТ 11162–75. Шкурки сурка и тарбагана невыделанные ; введ. 1976—01—01. — М. : Изд-во стандартов, 1975. — 8 с.
13. ГОСТ 11028–75. Шкурки зайца-беяка невыделанные ; введ. 1976—07—01. — М. : Изд-во стандартов, 1979. — 8 с.
14. ГОСТ 6374–66. Шкурки белки невыделанные. Технические условия ; введ. 1967—07—01. — М. : Изд-во стандартов, 1993. — 10 с.
15. ГОСТ 7908–69. Шкурки норки невыделанные, добытые охотой. Технические условия ; введ. 1970—07—01. — М. : Изд-во стандартов, 1988. — 14 с.
16. ГОСТ 12335–66. Шкурки суслика-песчаника невыделанные. Технические условия ; введ. 1967—07—01. — М. : Изд-во стандартов, 1966. — 5 с.
17. ГОСТ 7907–78. Шкурки песца голубого невыделанные. Технические условия ; введ. 1979—07—01. — М. : Изд-во стандартов, 1979. — 8 с.
18. ГОСТ 21003–75. Шкурки бобра речного невыделанные ; 1976—07—01. — М. : Изд-во стандартов, 1979. — 7 с.
19. ГОСТ 11146–65. Шкурки хоря белого, хоря черного невыделанные. Технические условия ; 1966—01—01. — М. : Изд-во стандартов, 1980. — 9 с.